

Одеський художній музей

*Іван Костянтинович
АЙВАЗОВСЬКИЙ*

(1817—1900)

Електронна бібліотека Одеського художественного музею
www.ofam.od.ua

Управління культури та туризму Одеської обласної державної адміністрації

ОДЕСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ МУЗЕЙ

Іван Костянтинович
АЙВАЗОВСЬКИЙ

в колекції
Одеського художнього музею

До 195-річчя з дня народження

Одеса
«АСТРОПРИНТ»
2012

УДК 75Айвазовський:069.538(477.74)
ББК 85.143(2Р)-8Айвазовський
А36

Образотворче видання

Іван Костянтинович
АЙВАЗОВСЬКИЙ

в колекції
Одеського художнього музею

До 195-річчя з дня народження

АЛЬБОМ

Українською та англійською мовами

Зав. редакції *Т. М. Забанова*
Редактор *Н. Я. Рихтік*
Техн. редактор *Д. М. Островеров*
Дизайнер обкл. *Д. М. Островеров*
Коректор *І. В. Шепельська*

Здано у виробництво 08.10.12. Підписано
до друку 25.10.12. Формат 84×60 1/8. Папір
крейдяний. Гарнітура «Octava». Друк офсет-
ний. Ум. друк. арк. 2,79. Тираж 300 прим.
Вид. № 179. Зам. № 780.

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-07-95, 37-14-25, 33-07-17,
(048) 7-855-855

www.astropoint.odessa.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

ISBN 978—966—190—655—5

© Одеський художній музей, 2012

Едуард МАТВІЙЧУК

Вельмишановна Громадо!

Для всіх нас, прихильників творчості Івана Айвазовського, ювілейна дата 195-річчя з дня народження видатного майстра, добре знаного в усьому світі «поэта моря», стала прекрасною нагодою в усвідомленні нашої відповідальності та шанобливої пам'яті до спадку художника.

Наше місто на березі Чорного моря завжди приваблювало Івана Айвазовського вишуканістю та внутрішньою силою його морських краєвидів. Це відчували одесити різних поколінь. «Одеський роман» художника повинен продовжуватись і в XXI столітті. Розділ, який напише наше покоління, має початок на сторінках даного альбому. Одеська обласна державна адміністрація з радістю підтримала ініціативу Одеського художнього музею щодо його друку. Висловлюємо надію, що це прекрасне видання надасть можливість кожному з Вас глибше поринути у світ «морських вражень» Івана Айвазовського, відчувати силу і міць, красу і велич його творчості.

З побажаннями натхнення та творчої наснаги,

Едуард Матвійчук,
губернатор Одеської області

Dear Ladies and Gentlemen

For all of us, the lovers of Ivan Aivazovsky's pictures, the anniversary date of 195 years from the outstanding master's birthday, the master well known throughout the world as "the poet of the sea", is a wonderful reason for understanding our responsibility and deferential memory of the artist's legacy.

This City on the Black Sea coast had always attracted Ivan Aivazovsky by refinement and internal force of its sea-scapes. Such attraction has been felt by the Odessans of various generations. The Odessa love affair of the artist should be continued in the 21st century, too. The chapter written by our generation has its beginning on the pages of this album. The Odessa Regional State Administration has been happy to support the initiative of the Odessa Art Museum to publish it. Let me express hope that this wonderful publication will give each of you the possibility to plunge deep into the world of Ivan Aivazovsky's marine impressions and feel the power and the strength, the beauty and the grandeur of his creations.

With good wishes of inspiration and creative fervour,

Eduard Matviychuk,
Governor of Odessa Region

Видатний художник-мариніст Іван Костянтинович Айвазовський (1817—1900) належить до числа найбільш відомих майстрів російського образотворчого мистецтва.

Дар імпровізації, палке уявлення, загострена чутливість і висока мальовнича майстерність допомогли здобути йому заслужене визнання, а активна суспільна й добродійна діяльність повагу сучасників.

І. К. Айвазовський народився й прожив більшу частину життя у Феодосії. Життя його охоплює майже ціле століття. Він був знайомий з багатьма видатними сучасниками — К. П. Брюловим, О. С. Пушкіним, М. В. Гоголем, М. І. Глінкою, В. А. Жуковським, І. А. Криловим.

За свідченнями самого художника ним створено більше шести тисяч картин. При цьому із усієї творчої спадщини Айвазовського лише частина була врахована і зафіксована за життя. Численні варіанти, замовлення й «подарункові» мініатюри розсіяні по усьому світу.

З шістнадцяти років, коли обдарований юнак був прийнятий у Петербурзьку Академію мистецтв (клас професора М. Н. Воробйова), життя його було віддано мистецтву. По закінченні Академії, з 1840 по 1844 рік, Іван Костянтинович жив і працював в Італії, удосконалюючи майстерність. В Росію він повернувся визнаним майстром з європейською славою. Після завершення навчання художника з пошаною зустріли у Петербурзі. В 1844 році йому надають звання академіка і призначають живописцем Головного морського штабу. З 1847 року Айвазовський професор, а з 1887 року — почесний член Петербурзької Академії мистецтв. Крім того, він був академіком п'яти європейських академій мистецтв.

Романтика моря, його краса і поезія визначили долю художника, специфіку його творчості. Також він звертався до батального жанру, прославляючи героїчні перемоги російського флоту, до історичних, біблійних і міфологічних сюжетів, писав портрети і жанрові картини.

Більше півстоліття формувалися особисті, творчі, суспільні зв'язки І. К. Айвазовського з Південною Пальмірою. В Одесі жила перша дружина

Іvan Konstantinovich Aivazovsky (1817—1900), an outstanding marine artist, belongs to a number of the most known masters of the Russian fine arts.

Gift of improvisation, fervid imagination, keen sensibilities and excellence in painting brought him deserved recognition, while active social and charitable activity — esteem of contemporaries.

I. K. Aivazovsky was born and spent most of his life in Theodosia. His life embraces nearly a whole century. He was acquainted with many outstanding contemporaries: K. P. Brullov, A. S. Pushkin, N. V. Gogol, M. I. Glinka, V. A. Zhukovsky and I. A. Krylov.

According to the artist himself, he had painted over six thousand pictures. At this just a part of the whole creative legacy of Aivazovsky was taken into account and fixed while he was alive. Numerous miniature paintings, ordered or given as a present, are diffused throughout the whole world.

His life had been dedicated to art since he was sixteen, when the gifted youth entered the Petersburg Academy of Arts (Professor M. N. Vorobyov's class). On graduation from the Academy of Arts, from 1840 till 1844, Ivan Konstantinovich lived and worked in Italy developing his masterhood. He returned to Russia as a recognised master with European fame. And after completion of education he was accepted in Petersburg with respect. In 1844 he was granted the rank of academician and appointed the painter of Marine Headquarters. In 1847 Aivazovsky became a Professor and since 1887 he had been Honorary Member of the Petersburg Academy of Arts. Besides, he was awarded the title of Academician by the five European Academies of Arts.

The romanticism of the sea, its beauty and poetry determined the artist's fate and specific character of his art. He also turned to the battle painting glorifying the heroic victories of the Russian Navy, and to the historical, biblical and mythological subjects; the artists used to paint portraits and genre-pieces, too.

For over half a century personal, creative and social relationships of I. K. Aivazovsky with the Southern Palmira were being formed. Julia Graves, the artist's first wife, lived in Odessa. 14 personal exhibitions of the artist whose

художника Юлія Гревс. З 1846 по 1899 рік в Одесі пройшло 14 персональних виставок художника, значна частина яких носила благодійний характер. Він з великою увагою ставився до долі Одеської рисувальної школи, піклувався про її розвиток і процвітання, часто приходив на допомогу учням. Його роботи знаходились в найзначніших державних установах і приватних колекціях. Найбільш відомим зібранням була колекція О. Руссова, частина якої згодом стала власністю музею.

В 1865 році в Одесі створюється Товариство красних мистецтв і Айвазовський стає його членом. Художник деякі свої виставки влаштовує на користь Товариства. В 1871 році Айвазовський прийнятий в Одеське Імператорське Товариство історії та старожитностей, з 1894 року — член Товариства південноросійських художників.

Сімейний портрет (Автопортрет з дружиною). 1849
Family Portrait (Self-portrait with wife). 1849

considerable part were charitable ones were held in Odessa from 1846 till 1899. He paid earnest heed to the fate of the Odessa Drawing School, cared for its development and prosperity, and often rendered assistance to its students. His works were found in the most important state institutions and private collections. Most famous was the collection of A. Russov, a part of which further became the property of the Museum.

In 1865 the Association of Fine Arts was organised in Odessa and Aivazovsky became its member. Some of his exhibitions were held by the artist in favour of the Association. In 1871 Aivazovsky was admitted to the Odessa Imperial Association of History and Antiquities. Since 1894 Aivazovsky had been a member of the South Russian Artists Association.

The Odessa Art Museum was opened in 1899 by the Association of Fine Arts supported by the City. Long before its opening the formation of the future museum collections had started. *The Storm*, the work of I. K. Aivazovsky which was burnt down during the fire of 1887, was among the first accessions to the museum. In 1898 the City Duma (Council) donated Aivazovsky's works *Morning* (1851) and *Pushkin on the Black Sea Shore* (1879) to the Museum of Red Arts, and the Odessa Art School transferred to it *Night on the Black Sea* (1886), the picture that had been given to the School by the artist.

I. K. Aivazovsky's paintings in the Odessa Art Museum reflect various periods of the artist's creative work. The collection shows both the pupil's academic water colours (the earliest water colour *The Artist Painting a Study* is dated 1836) and the canvases of the closing stages of his life. Some of them may be referred to the best works of the sea scape painter. The picture *Sea View with a Chapel on the Shore* (1843) relates to the artist's creative trip abroad and was painted soon after Aivazovsky had left Italy.

In Venice, on St. Lazarus Island, at the Armenian Mhitarist Monastery Ivan Konstantinovich's elder brother Gabriel studied theology, history and oriental languages. And the picture could be painted under the impression of meeting him.

In the forties—sixties the romantic path of the artist's development was most fully realised. The master had always been keen on the energy of the movement, confrontation of man and elements, bright, sonorous paints and the lights and darks of his pictures.

Light and light effects are one of the most expressive means of the sea elements perception. One of the best works of that early period is the picture *Morning* (1851).

The sixties and the seventies are generally assumed to be the period of efflorescence of Aivazovsky's talent. At that time the marine artist's creative work

Одеський художній музей був відкритий в 1899 році Товариством красних мистецтв за підтримки міста. Задовго до його відкриття починається формування майбутньої колекції музею. Серед перших надходжень для нього була робота І. К. Айвазовського «Буря», яка згоріла під час пожежі 1887 року. В 1898 році Міська Дума передала Міському музею красних мистецтв роботи Айвазовського «Ранок» 1851 року і «Пушкін на березі Чорного моря» 1897 року, а Одеське художнє училище віддало музею подаровану художником картину «Ніч на Чорному морі» 1886 року.

Твори І. К. Айвазовського в Одеському художньому музеї відображають різні періоди творчості художника. У зібранні представлені як учнівські академічні акварелі (найбільш рання акварель «Художник малює етюд» датована 1836 роком), так і полотна останніх років життя. Деякі з них можна віднести до кращих робіт мариніста. До періоду творчої поїздки за кордон відноситься картина «Морський вид з каплицею на березі» 1843 року, виконана незабаром після від'їзду художника з Італії.

У Венеції, на острові Св. Лазаря, у вірменському монастирі мхитаристів вивчав богослов'я, історію і східні мови старший брат Івана Костянтиновича, Габріель. Можливо, за враженнями від зустрічі з ним написана ця картина.

В 1840—1860-ті роки романтичні спрямування художника реалізувалися найбільше повно. Енергія руху, зіткнення людини і стихії, яскраві, звучні фарби, гра світла і тіні завжди захоплювали майстра.

Світло — ефекти освітлення, один з найбільш виразних засобів сприйняття морської стихії. Однією з кращих робіт цього раннього періоду є картина «Ранок», 1851 року.

Шістдесяті та сімдесяті роки прийнято вважати періодом розквіту дарування Айвазовського. У цей час творчість мариніста відзначена появою нових, реалістичних тенденцій. Але романтична захопленість, декоративність, ефектний колорит назавжди залишаються відмінною рисою Івана Костянтиновича.

На формування творчості І. К. Айвазовського значний вплив мала поезія О. С. Пушкіна. В 1836 році відбулося знайомство молодого художника з поетом. Протягом всього життя художник створює серію творів, присвячених О. С. Пушкіну. Мариніст побачив своє покликання у втіленні пушкінської «вільної стихії» моря в живопису. Майстер використав рядки з пушкінського вірша «До моря» 1824 року і переніс їх безпосередньо на полотно в картині «Пушкін на березі Чорного моря» 1897 року. У тому ж році автор подарував її Одесі.

was distinguished by appearance of new, realistic tendencies. But the devotion to the romanticism, ornamentality and spectacular colouring has always remained Ivan Konstantinovich's distinctive feature.

A. S. Pushkin's poetry had an important influence on the formation of I. K. Aivazovsky's creative work. In 1836 the young artist made acquaintance with the poet. Over a distance of his whole life the artist was creating a series of works dedicated to A. S. Pushkin. The Marine artist saw his vocation in the embodiment of Pushkin's "free elements" in painting. The master used the lines from Pushkin's poem *To the Sea* and directly transferred them to the canvas of his picture *A. S. Pushkin on the Black Sea Coast* in 1897. In the same year the author gave the picture to Odessa.

Морський вид. 1880 / Sea Scape. 1880

Ще один твір пушкінської серії — «Пушкін в Криму у Гурзуфських скель» 1880 року. Автор вважав її кращою з пушкінського циклу.

Чудовий подарунок одержав музей в 1990 році. Чотири твори видатного мариніста, які були придбані за рахунок Державної премії в галузі енергобудівництва, стали останнім подарунком рідному місту нашого земляка, академіка АН СРСР В. П. Глушка і були передані відповідно до його заповіту сином вченого.

У найбільш ранній з переданих в дар картин «Місячна ніч на морі», написаний в 1856 році, Айвазовський зображує кораблі російського морського флоту. Живописець Головного морського штабу, Айвазовський неодноразово брав участь у навчальних і воєнних операціях російського флоту, був знайомий з видатними російськими флотоводцями П. С. Лазаревим, П. С. Нахімовим, В. О. Корніловим, щиро захоплювався героїзмом моряків.

До останнього десятиріччя творчості художника відноситься ще одна з подарованих В. П. Глушко картин «Блакитна марина» 1891 року. За попередні п'ять десятиліть напруженої праці мальовнича майстерність художника безупинно розвивалася і удосконалювалася, розроблялися та шліфувалися художні прийоми і методи.

Ця картина нагадує «блакитні пейзажі» Айвазовського 1870-х років. Але, на відміну від веселої яскравості та легкості робіт тих років, тут відчутний нескінченний спокій і тиша. Великий майстер часто варіював той самий мотив, але при імпровізаційній роботі йому вдавалося передавати швидко зміну почуттів і вражень.

Високу оцінку творчості мариніста давали його сучасники, художник І. Крамської писав: «...Айвазовський, хто б і що не говорив, є зірка першої величини, у всякому разі, і не тільки в нас, а в історії мистецтва взагалі...»

Багато полотен Айвазовського із зібрання ОХМ брали участь у міжнародних виставках колекції музею у Франції, Італії, Японії, Польщі, Німеччині, Фінляндії, незмінно викликаючи великий інтерес у глядача.

Одеський художній музей зберігає 28 живописних і графічних робіт майстра. Це одна з найбільш значних колекцій творів І. К. Айвазовського в Україні.

Л. Колесніченко,

зав. відділом Одеського художнього музею

Another painting of the Pushkin's series is *Pushkin by the Cliffs of Gurzuf in the Crimea* (1880). The author thought it was the best one of the Pushkin's cycle.

In 1990 the Museum was made a wonderful present. Four pictures of the outstanding marine artist. They were bought for the State Prize in the field of power enterprises building and became the last present to the native city of our fellow-townsmen V. P. Glushko, Academician of the USSR Academy of Sciences, being handed over by his son according to the scientist's will...

In the earliest of the donated pictures *The Lunar Night on the Sea* painted in 1856 Aivazovsky represents the ships of the Russian marine. As the Artist of the Marine Headquarters Aivazovsky, on repeated occasions, took part in the training and military operations of the Russian fleet; he was acquainted with the outstanding Russian naval commanders P. S. Lazarev, P. S. Nakhimov and V. A. Kornilov, and sincerely admired the mariners for their heroism.

Another picture *The Blue Marine* (1891) donated by V. P. Glushko was also painted in the last decade of Aivazovsky's creative work. Pending the previous five decades of intense work the brush skills of the artist had been continuously developed and improved and the painting devices and methods had been tilled.

This picture resembles *the blue seascapes* of Aivazovsky painted in the seventies. However, unlike the merry brightness and lightness of the works of those years here the infinite peace and silence are felt. The great master used to vary one and the same motive, but in his improvisations he was able to convey the quick change of feelings and impressions.

The contemporaries marked the marine artist's creative work very high; artist I. Kramskoy wrote, "...Aivazovsky, whoever and whatever says, is the star of the first magnitude to all intents and purposes, and not only for us, but in the art history in general"...

Many Aivazovsky's canvases from the collection of the Odessa Art Museum have taken part in the international exhibitions of the Museum collection in France, Italy, Japan, Poland, Germany and Finland, and have always excited the visitors' great interest.

The Odessa Art Museum preserves 28 paintings and graphic artworks of the master. This is one of the most significant collections of I. K. Aivazovsky's paintings in Ukraine.

Л. Колесніченко,

Chief of Department, the Odessa Art Museum

1. Морський вид з каплицею на березі. 1843 / 1. Sea View with a Chapel on the Shore. 1843

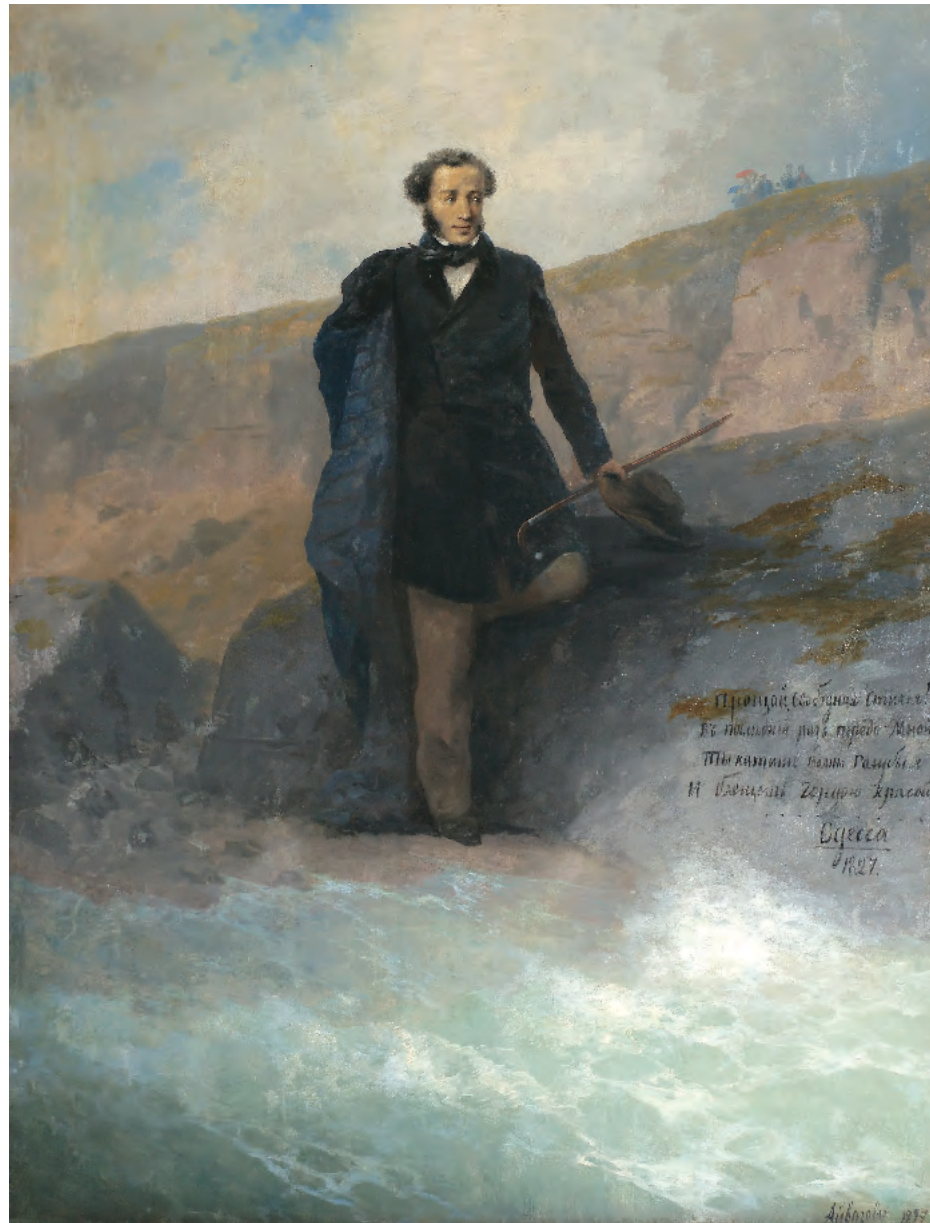
2. Хмари над морем / 2. Clouds over the Sea

3. Mope. 1898 / 3. The Sea. 1898

4. Пушкін в Криму у Гурзуфських скель. 1880
4. Pushkin by the Cliffs of Gurzuf in the Crimea. 1880

5. Пушкін на березі Чорного моря. 1897 / 5. Pushkin on the Black Sea Coast. 1897

6. Зима. 1862 / 6. Winter. 1862

7. Ніч в Криму. Вид на Аю-Даг. 1859 / 7. Night in the Crimea. View of Ayu-Dag. 1859

8. Крымський пейзаж. 1865 / 8. The Crimean seascape. 1865

9. Ніч на Чорному морі. 1886 / 9. Night on the Black Sea. 1886

10. Місячна ніч на морі. 1856 / 10. Lunar Night on the Sea. 1856

11. Купання овець. 1878 / 11. Sheep-dip. 1878

12. Ранок. 1851 / 12. Morning. 1851

13. Ніч в Криму. 1879 / 13. Night in the Crimea. 1879

14. Портрет невідомого. 1850 / 14. Portrait of an Unknown Man. 1850

15. Парусник / 15. Windjammer

16. Захід на морі. 1851 / 16. Sunset on the Sea. 1851

17. Корабль. 1899 / 17. A Ship. 1899

18. Вечір. Крим / 18. Evening. The Crimea

19. Після заходу сонця. 1889 / 19. After Sunset. 1889

Список репродукцій

1. Морський вид з каплицею на березі. 1843.
Полотно, олія. 56,6×87
 2. Хмари над морем.
Полотно, олія. 56,5×80,7
 3. Море. 1898.
Картон, олія. 18×25,5
 4. Пушкін в Криму у Гурзуфських скель. 1880.
Полотно, олія. 198×156
 5. Пушкін на березі Чорного моря. 1897.
Полотно, олія. 186×141,5
 6. Зима. 1862.
Картон, олія. 24,5×30,5
 7. Ніч в Криму. Вид на Аю-Даг. 1859.
Полотно, олія. 63×94,5
 8. Кримський пейзаж. 1865
Полотно, олія. 27×37,5
 9. Ніч на Чорному морі. 1886.
Полотно, олія. 100×76
 10. Місячна ніч на морі. 1856.
Полотно, олія. 68×57
 11. Купання овець. 1878.
Полотно, олія. 211×282
 12. Ранок. 1851.
Полотно, олія. 82×115,8
 13. Ніч в Криму. 1879.
Полотно, олія. 58,5×69,5
 14. Портрет невідомого. 1850.
Полотно, олія. 83×59
 15. Парусник.
Полотно, олія. 72×58,5
 16. Захід на морі. 1851.
Полотно, олія. 39×67
 17. Корабель. 1899.
Полотно, олія. 20,5×28
 18. Вечір. Крим.
Полотно, олія. 63×95,5
 19. Після заходу сонця. 1889.
Полотно, олія. 63×95
- На обкладинці:
- 1 стор. — Вид Амальфі. 1865.
Дерево, олія. 23×32
 - 4 стор. — Захід сонця. 1861.
Картон, олія. 18×23
- У тексті:
- Сімейний портрет (Автопортрет з дружиною). 1849.
Папір, олівець. 32,4×24,5
 - Морський вид. 1880.
Папір, гр. олівець. 17×15,3

List of Reproductions

1. Sea View with a Chapel on the Shore. 1843.
Oil on canvas. 56.6×87
 2. Clouds over the Sea.
Oil on canvas. 56.5×80,7
 3. The Sea. 1898.
Oil on cardboard. 18×25.5
 4. Pushkin by the Cliffs of Gurzuf in the Crimea. 1880.
Oil on canvas. 198×156
 5. Pushkin on the Black Sea Coast. 1897.
Oil on canvas. 186×141.5
 6. Winter. 1862.
Oil on cardboard. 24.5×30.5
 7. Night in the Crimea. View of Ayu-Dag. 1859.
Oil on canvas. 63×94.5
 8. The Crimean seascape. 1865.
Oil on canvas. 27×37.5
 9. Night on the Black Sea. 1886.
Oil on canvas. 100×76
 10. Lunar Night on the Sea. 1856.
Oil on canvas. 68×57
 11. Sheep-dip. 1878.
Oil on canvas. 211×282
 12. Morning. 1851.
Oil on canvas. 82×115.8
 13. Night in the Crimea. 1879.
Oil on canvas. 58.5×69.5
 14. Portrait of an Unknown Man. 1850.
Oil on canvas. 83×59
 15. Windjammer.
Oil on canvas. 72×58.5
 16. Sunset on the Sea. 1851.
Oil on canvas. 39×67
 17. A Ship. 1899.
Oil on canvas. 20.5×28
 18. Evening. The Crimea.
Oil on canvas. 63×95.5
 19. After Sunset. 1889.
Oil on canvas. 63×95
- On the cover:
- Page 1: View of Amalfi. 1865.
Oil on wood. 23×32
 - Page 4: Sunset. 1861.
Oil on cardboard. 18×23
- In the text:
- Family Portrait. (Self-portrait with wife). 1849.
Pencil on paper. 32.4×24.5
 - Sea Scape. 1880.
Pencil on paper. 17×15.3

